

چشم‌انداز مثبت همکاری بین کشورهای منطقه در چهارچوب 3+3

نمایندگان پنج کشور روسیه، جمهوری آذربایجان، ارمنستان، ایران و ترکیه روز 19 آذر برای رایزنی جهت شکل‌گیری همکاری بین خود در چهارچوب 3+3 گرد هم آمدند و در پایان نشست اعلام کردند که درها روی مقامات تفلیس هم باز خواهد بود.

آران نیوز :

دولت سیزدهم جمهوری اسلامی ایران درست از همان روز نخست تشکیل، همگرایی و تعامل مؤثر با آسیا و کشورهای همسایه را به عنوان اولویت سیاست خارجی خود اعلام و رئیس‌جمهور این موضوع را هم در هفتاد و ششمین نشست سالانه مجمع عمومی سازمان ملل متحد و هم در نشست سران سازمان همکاری شانگهای و اخیراً در اجلاس سران سازمان همکاری اقتصادی اکو به صورت رسمی تشریح کرد. در واقع گسترش همکاری‌های بین‌المللی بویژه با همسایگان در قالب روابط دوجانبه و منطقه‌ای در راستای سیاست‌های اصولی جمهوری اسلامی ایران قرار دارد و استقبال از سازوکار 3+3 هم که از سوی رجب طیب اردوغان رئیس‌جمهور ترکیه جهت شکل‌گیری نوع جدیدی از همکاری بین سه کشور قفقاز جنوبی و همسایگان قدرتمند آنها یعنی ایران، روسیه و ترکیه پیشنهاد شد، در این چهارچوب قابل تحلیل است و می‌توان به صورت مشروط به آینده چنین سازوکاری امیدوار بود.

آن گونه که در خبرها آمده است نمایندگان پنج کشور روسیه، جمهوری آذربایجان، ارمنستان، ایران و ترکیه روز 19 آذر برای رایزنی جهت شکل‌گیری همکاری بین خود در چهارچوب 3+3 گرد هم آمدند و در پایان نشست اعلام کردند که درها روی مقامات تفلیس هم باز خواهد بود.

طبق اطلاعات وزارت امور خارجه روسیه، در نشست مسکو دورنمای توسعه همکاری‌های چندجانبه منطقه‌ای مورد بررسی و تبادل نظر قرار گرفته است و دیپلمات‌های پنج کشور توافق کردند کار روی مسائل عملی و مورد توجه همه شرکت‌کنندگان ادامه پیدا کند. از جمله مسائل مورد علاقه طرفین، اقدامات در جهت افزایش اعتماد متقابل، بازگشایی مسیرهای ارتباطی، مشارکت در عرصه تجاری-اقتصادی و فرهنگی-انسانی در منطقه قفقاز جنوبی و مقابله مشترک با چالش‌ها و تهدیدات در منطقه است که شرکت‌کنندگان به ارائه دیدگاه‌های خود درباره این مسائل پرداخته‌اند.

در این میان انگیزه ایران برای شرکت فعالانه در سازوکار 3+3 را چنین می‌توان برشمرد: کمک به حل مشکلات و مناقشات موجود در منطقه بر اساس الگوی احترام به تمامیت ارضی و عدم تغییر مرزهای شناخته شده بین‌المللی، تشویق همسایگان به ممانعت از تأثیرگذاری بازیگران فرامنطقه‌ای در تحولات منطقه و استفاده از پتانسیل اقتصادی یکدیگر بر اساس اصل وابستگی متقابل که به نوبه خود صلح و امنیت پایدار را به ارمغان می‌آورد.

پس سازوکار جدید همکاری فی‌نفسه منافع ملی ایران را تأمین خواهد کرد و نشست معاونان وزرای امور خارجه کشورهای ذینفع در مسکو را می‌توان به عنوان نقطه آغازین این نوع همکاری به فال نیک گرفت، اما تردیدی نیست که شانس موفقیت همکاری مورد نظر در قفقاز جنوبی منوط به حل ریشه‌ای برخی موانع موجود است یا به عبارتی پیش‌شرط چشم‌انداز مثبت همکاری در چهارچوب سازوکار 3+3 محسوب می‌شوند.

پیمان صلح بین جمهوری آذربایجان و ارمنستان

میانجیگری روسیه بین جمهوری آذربایجان و ارمنستان پس از جنگ 44 روزه بر سر قره‌باغ اگر چه با پیشرفت‌های محسوسی همراه بوده، اما تاکنون به امضای پیمان صلح نینجامیده است و هر یک از طرفین مناقشه به دنبال کسب امتیاز حداکثری هستند. لذا تلاش‌های منطقه‌ای بهتر است به این مسأله مهم متمرکز شود.

حل مناقشه بین روسیه و گرجستان

اختلافات بین این دو کشور همسایه بر سر وضعیت حقوقی آبخازیا و اوستیای جنوبی پابرجاست و جنگ سال 1387 عمیق‌تر شدن زخم در روابط دو طرف را در پی داشته است. درست به همین دلیل گرجستان از شرکت در نشست مسکو و عضویت در سازوکار همکاری 3+3 سر باز زده است. چنین به نظر می‌رسد که گرجستان حلقه مفقوده این سازوکار است و غیبت آن کشور می‌تواند آینده همکاری در منطقه را تحت تأثیر قرار دهد. لذا بهتر است طرفین دعوی برای حل مناقشات مزبور پیشقدم شوند و اختلافات را به شکل عادلانه حل و فصل کنند. در این زمینه دیگر اعضا می‌توانند برای میانجیگری بین روسیه و گرجستان طرح صلح پیشنهاد دهند که در صورت نتیجه‌بخش

بودن آن احتمال دارد گرجی ها هم از سیاست همگرایی خود با غرب صرفنظر کنند و مصلحت خود را در همکاری منطقه ای ببینند.

بحث مهم دیگر وجود زیرساخت های با اهمیتی همچون خطوط لوله ترانزیتی نفت و گاز و خط آهن در گرجستان است که جمهوری آذربایجان را به ترکیه متصل می کند. این پتانسیل در کنار توافق سه جانبه ایران با گرجستان و جمهوری آذربایجان برای ایجاد کریدور ترانزیتی خلیج فارس- دریای سیاه می تواند شانس موفقیت سازوکار 3+3 را دوچندان سازد.

احترام به تمامیت ارضی و رعایت اصل تغییرناپذیری مرزهای بین المللی احترام به تمامیت ارضی همه کشورهای منطقه بر اساس توافق آلماتی پس از فروپاشی شوروی همواره مورد تأکید جمهوری اسلامی ایران بوده است. این سیاست سال گذشته در جریان جنگ دوم قره باغ از زبان مقام معظم رهبری هم تکرار و بر تمامیت ارضی دو همسایه شمالی ایران به طور یکسان تأکید شد. حمایت از تمامیت ارضی و حق حاکمیت ملی گرجستان بر سرزمین های خود نیز در این ردیف قرار می گیرد. برای شکل گیری همکاری دامنه دار و پایدار توجه به این اصل اجتناب ناپذیر و ضروری است.

پرهیز از انحصارگرایی

حل ریشه ای مسائل و مشکلات منطقه مشارکت فعالانه دسته جمعی را می طلبد و نبود اجماع منطقه ای در حل مسائل ممکن است زمینه ساز مداخلات بازیگران فرامنطقه ای بشود. یکی از ضعف های توافقنامه آتش بس بین جمهوری آذربایجان و ارمنستان را باید در این نکته جست وجو کرد که پس از گذشت بیش از یک سال از جنگ هنوز بی اعتمادی و خصومت در روابط آنها خودنمایی می کند. ایران به عنوان کشوری که منافع او در سه دهه گذشته در قفقاز جنوبی در اثر جنگ قره باغ صدمات بسیاری را متحمل شد، می تواند در حل برخی مسائل باقیمانده طرف مشورت قرار گیرد. البته در جریان جنگ دوم قره باغ طرح صلح جامعی هم از سوی ایران تهیه و به کشورهای منطقه ارائه شد که از علاقه مندی تهران به برقراری صلح و ثبات در منطقه حکایت می کرد.

لحاظ کردن همکاری امنیتی در سازوکار

وجود برخی ابهامات درباره نحوه ایجاد گذرگاه در جنوب ارمنستان موسوم به «کریدور زنگزور» برای برقراری ارتباط ریلی و جاده ای بین نخجوان و خاک اصلی جمهوری آذربایجان یکی از مسائل مناقشه برانگیز در روزهای اخیر بوده است. حل این معما بر طبق حفظ تمامیت ارضی ارمنستان می تواند رمز موفقیت در همکاری سودمند کشورهای منطقه در بخش حمل و نقل باشد. تردیدی نیست که مخدوش شدن مرزهای بین المللی به هر شکلی می تواند زمینه ساز بحران های آتی باشد. البته اگر بحث تأمین امنیت آن مطرح است و بی اعتمادی جمهوری آذربایجان و ارمنستان به آن دامن می زند، می توان نیروی مشترکی با همکاری کشورهای همکار در سازوکار 3+3 به وجود آورد تا حافظت از تردد های ریلی و جاده ای را برعهده گیرد؛ وگرنه خلع ید از ارمنستان در این زمینه و سپردن امنیت گذرگاه به کشوری خاص ممکن است نتیجه دلخواه را ندهد.

با نظر داشت مواردی که اشاره شد، می توان چشم انداز مثبتی از همکاری بین کشورهای منطقه در چهارچوب 3+3 ترسیم کرد و با خوشبینی آینده تحولات را نگریست. تأمین منافع همه اعضا به میزان یکسان آینده روشنی در مقابل منطقه قفقاز جنوبی قرار خواهد داد و مناقشات جای خود را به صلح و ثبات و آبادانی خواهد داد.

قهرمان نورانی درآباد

کارشناس مسائل اوراسیا